

Stockholmská úmluva chrání naše zdraví již 20 let

16.5.2024 - | Masarykova univerzita

Stockholmská úmluva, jež je důležitým milníkem v globálním úsilí o ochranu životního prostředí, byla podepsána 22. až 23. května 2001 v hlavním městě Švédska po několika letech vyjednávání v rámci Programu OSN pro životní prostředí (UNEP).

Její hlavním cílem je eliminace vybraných perzistentních organických látek, které se vyznačují schopností dlouhodobě setrvávat v životním prostředí, akumulovat se v živých organismech včetně člověka a šířit se přes hranice států. Česká republika se úmluvou zavázala omezit výrobu, používání a úniky vybraných látek do životního prostředí. K těmto látkám patří například některé pesticidy, průmyslové chemické látky používané v plastech i dalších materiálech a vedlejší produkty vznikající převážně v chemickém průmyslu nebo při spalování odpadů nebo v hutnictví. Přestože účinek většiny POPs není bezprostřední, dlouhodobě mohou vážně poškozovat zdraví organismů nebo složky životního prostředí, ve kterých se postupně hromadí a téměř se nerozkládají.

Od svého schválení v roce 2001 a následného vstupu v platnost 17. května 2004 dosáhla Stockholmská úmluva řady významných úspěchů. Více než 180 zemí se zavázalo ke společnému úsilí o eliminaci těchto nebezpečných chemikálií. Díky jejich společným snahám bylo dosud omezeno nebo úplně zakázáno používání více než třiceti nejnebezpečnějších polutantů, včetně DDT, polychlorovaných bifenyly (PCB), dioxinů nebo některých druhů perfluorovaných látek (PFAS) a u většiny z nich se hladiny v prostředí již významně snížily.

V České republice probíhá plnění Národního implementačního plánu Stockholmské úmluvy za pomoci Národního centra pro toxické látky. To je součástí centra RECETOX (Research Centre for Toxic Compounds in the Environment), ústavu Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, které je také Regionálním centrem pro podporu plnění Stockholmské úmluvy. Regionální centrum dlouhodobě podporuje přes dvacet zemí střední a východní Evropy a slouží jako strategický vědecký partner pro více než 30 zemí v Africe a Asii, čímž buduje České republice skvělé jméno v oblasti chemických látek a sledování jejich dopadů na životní prostředí a zdraví. „Mé osobní spojení se Stockholmskou úmluvou začalo v roce 1999, kdy jsem zastupoval Českou republiku v týmu expertů připravujících její text. Pokračovalo až do roku 2001, kdy jsem byl členem české delegace při samotném podpisu úmluvy. Následovala koordinace evropského týmu při prvotní inventarizaci POPs a v letech 2001-2004 jsem koordinoval přípravu Národního implementačního plánu SC v České republice. Ta byla tehdy první zemí, která měla tento plán připravený,” vzpomíná Ivan Holoubek, jeden ze zakladatelů centra RECETOX a emeritní profesor Masarykovy univerzity.

Stockholmská úmluva se neustále vyvíjí. Původně se týkala 9 POPs látek a jejich skupin. S rozšiřujícím se poznáním dopadů těchto chemikálií na životní prostředí a lidské zdraví je jejich seznam postupně rozšiřován. V současné době se týká již 34 látek a skupin, což ukazuje na její dynamický vývoj a nové vědecké poznatky o rizicích látek, ale i na technologický pokrok při přípravě bezpečnějších alternativ. Cílem je zdravější planeta a lepší ochrana biodiverzity a ekosystémů, které jsou zásadní pro život na Zemi a Česká republika a centrum RECETOX při plnění těchto cílů hrají velkou roli.

<https://www.muni.cz/pro-media/tiskove-zpravy/stockholmska-umluva-chrani-nase-zdravi-jiz-20-let>